

2010

**Betydningen av allmenne
hensyn, ved fastsettelse av
straffereaksjon.**

Student: 175193

Ord: 7679

Veileder Nils Dalseide

10.12.2010

Innledning: Hva er allmennpreventive hensyn? Hva skal belyses i denne fremstillingen av hensynet?

I avhandlingen skal det gjøres rede for hvor stor betydning retten legger på hensynet til det allmennpreventive. Det skal også gjøres rede for om allmennpreventive hensyn overtrer rettsikkerheten til borgerne /tiltalte, det moralske aspektet ved bruken av hensynet.

Juridisk leksikon definerer allmennprevensjon: Straffeformål som bygger på en oppfatning om at avstraffing av lovbrøtere virker avskrekkende på folk flest, slik at de ikke begår straffbare handlinger. Det er et hensyn som ligger til grunn for vår straffelovgivning. Straffen skal ikke bare virke avskrekkende ovenfor den aktuelle lovbrøter, men den skal også ha en avskrekkende virkning overfor samfunnet for øvrig (allmennheten). Andenæs skriver i sin bok ”straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk” At begrepet allmennprevensjon er ”tanken på hva som er nødvendig for å opprettholde lovlydighet hos borgerne”¹.

Hvorfor er så dette en aktuell problemstilling? Det er en aktuell problemstilling fordi samfunnet endrer seg raskt. Hva som var aktuelt som allmennpreventive hensyn før er kanskje ikke like aktuelt i dag. Problemstillingen er aktuell fordi hensynet er en viktig del av den norske straffeprosessen. Allmennpreventive hensyn er interessant å belyse nærmere grunnet den hyppige bruken av det aktuelle hensynet i ulike saker. Det skal her belyses hvor mye vekt hensynet har i noen aktuelle saker, og om det faktisk er nødvendig å bruke det så mye i de ulike sakene. Er det like viktig med allmenne hensyn i alle saker? Og er det noen saker hvor allmennpreventive hensyn uten tvil bør tillegges mer vekt enn i andre saker?

Hvorfor straffer vi?

Tidligere i norsk rettshistorie hadde straff en annen hensikt enn i dag. Da var hevn det dominerende element. På 1800- tallet ble det tale om en ny måte å se på straff. Nå skulle straffen ha nytte for lovforbryteren også. Haaheim refererer til denne nye tanken ved en referanse til Franz von Liszt. Her henvises det til en staffemetode hvor tilfeldige lovforbrytere skulle straffes, vanekriminelle oppdras og de uforbederlige skulle uskadeliggjøres.² Andenæs uttrykker begrepet straff som ”sosial misbilligelse, handlingen stemples som moralsk forkastelig”. Siden handlingen blir stemplet som forkastelig bidrar den derved til å forsterke de eventuelle moralske påvirkninger som oppstår gjennom oppdragelse og ”andre ikke rettslige faktorer”. Andenæs hevder videre at straffen bidrar til å redusere muligheten for at straffbare forhold blir begått.³ I dag er begrunnelsen for straff allmennpreventive og individualpreventive hensyn. Det er disse hensynene som er den viktigste begrunnelsen for at samfunnet reagerer med straff. Ved individualprevensjon settes det fokus på lovbrøter. Dette betyr at lovbrøteren skal avskrekkes fra å begå nye straffbare handlinger. Det er en beskyttelse for lovforbryterens potensielle ofre at lovforbryteren ikke lenger er på frifot.

Hva er allmennprevensjon?

Allmennpreventive hensyn retter seg nærmere mot resten av befolkningen. Meningen bak dette hensynet er at borgerne skal avskrekkes til å begå straffbare handlinger. Å måle virkningen/effekten av

---

¹ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.22

² Haaheim, STRAFFE!!!, 2005 s. 44

³ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.44

allmennpreventive hensyn er ikke på noen som helst måte en enkel sak. Det vil på ingen måte være mulig å måle denne effekten enn snarere å anta at den vil virke avskrekkende. Den eneste muligheten vi har i dag på å formidle den allmennpreventive avskrekkelsen er via media. Bratholm henviser til medias funksjon ved allmennpreventive hensyn og mener at frykten for å havne i media via pressens kriminalreportasje er ”nok” et av mange forhold som kan bidra til å skape lovlydighet gjennom allmennpreventive hensyn.⁴ Media drives ikke av allmennpreventive hensyn det er ikke deres oppgave som sådan, men snarere en bivirkning av deres virksomhet at allmennpreventive hensyn kommer til uttrykk via deres kriminalreportasjer.

Andenes mener derimot at den allmennpreventive virkningen utspringer seg fra selve straffeloven, og at den derav gir ”budskapet ut til borgerne”⁵. Andenæs skriver videre at trusselen om en eventuell straff gjør borgerne bevisst over at hvis man begår en viss overtredelse av straffebudet kommer det derav konsekvenser som tilsier straff. Det er hensikten bak hele straffesystemet vårt, at borgerne skal være bevisste over konsekvensene ved å begå en straffbar handling. Andenæs hevder at hvis allmennpreventive hensyn hadde vært 100% effektiv, hadde det ikke foregått straffbare forhold.⁶

Bratholm legger frem at det ikke er ligger klart hvor stor rolle allmennpreventive hensyn spiller for lovlydigheten. Bratholm hevder videre at det er uklart hvor stor virkningen av hensynet har. Bratholm viser at det er en slags divisjon i de som mener at det ville være umulig å ha et samfunn uten straff og straffetrusselen. Den andre siden legger snarere vekt på andre forhold enn allmennpreventive hensyn og at dette hensynet er av mindre betydning enn de resterende forhold som bidrar til lovlydighet.⁷

Videre er det her viktig å vektlegge at det i den norske rettskultur har vært vanlig at straffen blir begrunnet med allmenn- og individualpreventive hensyn. Andenæs hevder at i svensk rett blir det lagt vekt på at straffen skal være ”moralskapende, folkeoppdragende”.⁸ Andenæs hevder videre at straffene skal utstråle den misnøye folk har til de ulike straffbare handlingene. Dette skal igjen være med på å forme de moralske normer i samfunnet, som igjen ha til hensikt å påvirke allmennheten til å fravike å utføre harmfulle handlinger.

Bratholm skriver at en forutsetning for at de allmennpreventive hensynene skal få en virkning er ved at straffebudet er kjent og at bruken av det vedrørende straffebud blir kjent av andre enn de som er involvert i saken.⁹ Videre presiserer Bratholm det samme som Andenæs at desto flere som vet om dommen desto mer virkning har det allmennpreventive hensynet.

Bratholm fremlegger at effekten av allmennpreventive hensyn bygger på ”spekulasjoner”¹⁰. Dette skyldes som tidligere nevnt at det ikke er en målbar straffereaksjon. Forskningsutbyttet har vært relativt lite. Selv om vi ikke har noen klar forskning på effekten av allmennpreventive hensyn, legger Bratholm frem eksempelet om lovløse perioder. I disse periodene det her refereres til var politiet eksempelvis i streik eller liknende. Disse tilfellene resulterte i at kriminaliteten økte dobbelt i forhold til perioder med en aktiv politistyrke. I dette tilfelle var den politiløse perioden i Danmark.¹¹ Det som skjedde påløpende etter disse månedene var at danske myndigheter forsøkte å øke straffene for å oppveie mot den fortløpende svekkelsen av allmennprevensjon. Dette skjedde uten hell,

---

⁴ Bratholm, Strafferett og samfunn, 1980 s.118

⁵ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.45

⁶ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.25

⁷ Bratholm, Strafferett og samfunn, 1980 s.123

⁸ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.45

⁹ Bratholm, Strafferett og samfunn, 1980 s.117

¹⁰ Bratholm, Strafferett og samfunn 1980 s.124

¹¹ Bratholm, Strafferett og samfunn 1980 s.125

allmennprevensjonen beror altså ikke på straffens størrelse, men i større grad på risikoen for oppdagelse. Er risikoen for oppdagelse liten vil effekten av streng straff være uten virkning. Hvis der derimot er snakk om at oppdagelsesrisikoen er stor er det større sannsynlighet for at den allmennpreventive virkningen har en effektiv virkning selv med lav straff som resultat

Ved det første tilfelle av ”hvor stor effekt allmennpreventive hensyn” har, er det her snakk om å satse på at saken får stor utredning i media. Dette skjer ved at borgerne skal få den avskrekkende virkningen ved å bli opplyst om hva som skjer hvis man utfører en slik handling. En streng dom skal ut fra stor sannsynlighet ha større allmennpreventiv virkning hvis den for stor presseomtale. Hvis det derimot er en relativt bagatellmessig sak som ikke hadde fått større interesse fra media ville sannsynligheten vært større at vedkomne fikk en mildere dom og allmennpreventive hensyn heretter ikke fikk større innpass.

I NOU 2004:4 blir det fremlagt den stadige usikkerheten hvorvidt straffen er vanedannende og moraldannende på allmennheten.¹² For vanedanning hevdes det at det kommer mer an på tiden straffen har vært praktisert enn på hvor høy straffen er. Det fremmes at ved det moraldannende aspektet er det at det er sannsynlig at allmennpreventive hensyn har en effekt. For de mer innarbeidede kriminelle er det påvist relativt liten effekt på forhøyet strafferamme som moraldannelse.

Tanken bak proporsjonalitet har ligget i bakgrunnen for dette overveiende hensyn. Proporsjonalitet kommer frem i den grad forholdet mellom handling og straff utspiller seg. Dette finner vi i strafferammene i de enkelte lovregler. På 1960-tallet fikk også behandlingsideologien et sammenbrudd og etter dette ble tanken om proporsjonalitet mellom handling og straff mer gjeldene. Dette skjedde i større grad i USA enn det gjorde i Norden.¹³ Kanskje tiden er inne nå til å sette et nytt standpunkt å vektlegge proporsjonalitet mer enn de allmenne og individualpreventive hensynene? Det er relativt klart for enhver jurist at den norske straffelovgivningen er preget av vide strafferammer. Tradisjonelt har domstolene en relativt stor frihet til å fastlegge straffenivået i hver enkelt sak. Den norske lovgivningen gir domstolene mulighet til å avspeile nye utviklinger og hva som bør vektlegges i straffens omfang.

Plassering av hensynet.

Hensynet til allmennprevensjon er først relevant når skyld er konstatert. Det er under straffeutmålingen allmennpreventive hensyn skal legges til grunn. Det er også opptil domstolene å avgjøre om hvilket straffebud som har blitt overtrådt og om straffebudet gir en spesiell begrensning eller åpning for bruken av hensynet til allmennprevensjon. Som tidligere nevnt er bruken av allmennprevensjon i straffeutmålingen en stor del av den norske rettskulturen og det ses heller sjeldent at et straffebud avgrenser for bruken av dette hensynet.

Allmennpreventive hensyn - Betydningen av den ved straffeutmålingen generelt.

Andenæs hevder at betydningen av allmennpreventive hensyn er til, ikke bare som avskrekkelsesmiddel men også som en ”moralsk eller sosialpedagogisk viking”.¹⁴ Bruken av allmennprevensjon vil i de fleste tilfelle si at straffeutmålingen mest sannsynlig vil bli strengere enn hvis domstolene ikke benyttet seg av begrepet. Hensynet er til for å avskrekke, dette vil kort sagt si at

---

¹² NOU 2004:4 s. 137

¹³ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.2

¹⁴ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.44

tiltalte vil bli et eksempel for allmennheten slik at hans eller hennes sak skal bli et eksempel borgerne ikke bør følge, og å gi anvisning på hvilke handlemåter som man bør avstå fra.

Hoveddel: Hvor stor betydning har allmennpreventive hensyn.

I 1980 ble straffelovkommisjonen oppnevnt. Oppgaven da var å ”vurdere hvor strengt de enkelte lovbruddstyper skal behandles”, videre var hovedvekten lagt til rettferdighet. Den første utredningen NOU 1983:57 ble synet på dette fremlagt slik: ”Strafferammen i et straffebud bør stå i forhold til hvor straffeverdig handlingen er, sammenliknet med andre straffbare handlinger” Strandbakken og Matningsdal tolker dette til å bety at ”strafferammen bør gi uttrykk for hvordan samfunnet prioriterer de verdier og interesser som straffebudene skal verne”.¹⁵

Det er her altså en sterk tilknytning til rettsfølelsen befolkningen har overfor de enkelte straffbare handlingene. I følge (Ot.prp.nr 81 (2004-2005), skal det legges vekt på om det er egnet til å støtte allmennhetens rettsfølelse.” Rettsfølelsesargumentet blir ofte brukt for å bedømme om en sak skal bli dømt strengere eller mildere altså i samsvar med allmennpreventive hensyn. Det er i handlingens grovhet om tilfellet blir behandlet strengt eller ikke. I følge Rt.1982 s.87 må hensynet til rettsfølelsen veie tungt. Dette er i samsvar med NOU 1983:57. Enhver rettsanvender bør være forsiktig med å bruke begrepet alminnelig rettsfølelse da dette er en ”uklar” størrelse å måle.¹⁶ Jeg er enig i dette argumentet da en ikke målbar størrelse som dette begrepet innebærer gjør det uklart hva begrepet faktisk innebærer og deretter også farlig å benytte som en form for begrunnelse for straff.

Det fremgår gjennom lov 22.mai 1902 nr 10 om straff (straffeloven eller strl.), § 28a første ledd at hensynet gjenspeiles i den sammenheng at samfunnstjeneste kun kan benyttes, hvis det er forsvarlig i sammenheng med den ”alminnelige lovlydighet”. Dette er igjen en referanse fra Ot.prp.nr.72 (1989-1990).¹⁷ Selv om et straffbart forhold i utgangspunktet ikke skulle straffes for mer enn et år, er det ikke alltid riktig å dømme vedkomne til samfunnstjeneste. Forarbeidene hevder videre at regelen ikke har til hensikt å innskrenke adgangen til samfunnstjeneste i forhold til det som anses som rettspraksis i dag. Hensikten til regelen er å åpne for at domstolene skal kunne prøve seg frem med samfunnstjeneste på nye uprøvde felter. Det blir også nevnt at samfunnstjeneste har blitt benyttet på relativt grove narkotika forbrytelser. Slik jeg tolker Ot.prp.nr.72 (1989-1990) har denne til hensikt å åpne for nye strømninger i samfunnet. Muligens også å endre praksis til å gjøre straffene lik slik at allmennheten mener de blir rettferdige, med andre ord den alminnelige rettsfølelsen.

I Ot.prp.nr.72 (1989-1990) fremmes det etter regelens første ledd første punktum at samfunnstjeneste som hovedregel bare kan idømmes for straffbare forhold som i utgangspunktet ville resultert i ubetinget fengselsstraff. Det blir videre presentert at samfunnstjeneste er en form for straff som skal benyttes mot ”relativt” alvorlig kriminalitet eller belastede overtreidere. Videre sier forarbeidene at samfunnstjeneste ikke skal benyttes mot grove overtredelser, det er her allmennpreventive hensyn spiller inn. De grovere tilfellene skal straffes strengere og dette med hensyn til avskrekking av for allmennheten til å begå slike lovbrudd, er dermed ubetinget straff herved nødvendig. Etter strl.§28a første ledd andre punktum i Ot.prp.nr.72 (1989-1990) kan regelen om samfunnstjeneste i tilfelle der ”det ellers ikke ville bli idømt strengere straff enn fengsel i 1 år” fravikes. Hovedregelen kan bare fravikes når sterke grunner taler for det og hensynet til allmennprevensjonen ikke taler i mot et slikt unntakstilfelle. Det fremgår ut i fra Ot.prp.nr.72 (1989-1990) at allmennprevensjonen er det som avveier om det er aktuelt med samfunnstjeneste eller ikke. Er det straffbare forholdet

¹⁵ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.6

¹⁶ Etter e-post kommunikasjon med professor jur.dr. Ulf Stridbeck

¹⁷ Se avsnitt nr 6 fra side 58.

samfunnsskadelig og konkret sett av en grov art blir det ikke aktuelt å gå utenfor hovedregelen. Videre gjør forarbeidene det klart at for at en straff skal bli utført som en samfunnstjeneste spiller handlingens grovhet en sentral rolle om samfunnstjeneste er forsvarlig med hensyn til allmennpreventive og individualpreventive hensyn. Vi ser her at forarbeidene legger vekt på proporsjonaliteten mellom den straffbare handlingen og straffen tiltalte skal få utdelt. Forarbeidene legger en konkret sterk vekt på hvor grovt det straffbare forholdet er og deretter hvor nødvendig det er med samfunnstjeneste. Allmennpreventive hensyn ser ut til å spille en sentral rolle i om det her skal bli aktuelt med samfunnstjeneste eller ubetinget fengsel.

Hvilke tilfelle er det da uaktuelt med samfunnstjeneste?

I Ot.prp.nr.5 (2000-2001)¹⁸ står det henvist til en grense for når samfunnstjeneste ikke skal benyttes. ”Samfunnsstraff skal kunne idømmes for handlinger med en strafferamme som ikke overstiger fengsel i seks år. Det innebærer at lovbrudd som grov narkotikaforbrytelse, voldtekt, utuktig omgang med barn under 14 år, drap og grovt ran er utelukket fra å medføre samfunnsstraff allerede på grunn av strafferammen.” Dette indikerer at allmennpreventive hensyn taler for at straffen skal være strengere hvis det straffbare forholdet er grovt. Det fremheves at hvis tilfelle av straffbar handling tilsier at det er en stor samfunnsbelastning bør det heretter heller ikke straffes med samfunnsstraff. Det skal være en preventiv virkning mot denne arten av grove straffbare forhold. Det å bli straffet med samfunnstjeneste er ikke ”avskrekkende” nok og andre straffemetoder blir nødvendige. Dette samsvarer med tanken om proporsjonalitet, straffbarhandling versus straff.

I Ot.prp.nr.31 (2006-2007)¹⁹ Blir det også fremmet at samfunnsstraff ikke skal kombineres med ubetinget fengsel. Det blir også hevdet et annet eksempel hvor det er vesentlig ikke å idømme samfunnsstraff og dette er ved tilfelle om promillekjøring. Det blir fremholdt her at det er uheldig å idømme samfunnsstraff i et slikt tilfelle grunnet allmennpreventive hensyn. Promillekjøring er kjent som et allment problem og en handlemåte som inneholder et stort skadepotensial, noe som også bør forhindres. Dette fordi sannsynligheten for at en ulykke skal inntreffe er rimelig høy og også muligheten for store skader. Forarbeidene belyser at det ikke skal være lett og komme vekk fra stor straff ved promillekjøring. En slik handling er ikke ønskelig i vårt samfunn og det skal være kjent, og ønsket formidlet, at det slås hardt ned på hvis man foretar seg en slik handling.

Del konklusjon: Allmennpreventive hensyn har stor betydning for om et forhold skal bli sanksjonert som samfunnstjeneste eller ikke.

Proporsjonalitet – Handling versus straff.

I norsk rettskultur har de preventive hensynene hatt en stor plass. I dag er også hensynene grunnlaget for hvorfor vi straffer, dog med noe forskjellig prioritering til ulike tilfeller. Proporsjonaliteten kommer til uttrykk som en underliggende betingelse igjennom strafferammene. Strafferammene skal gi et uttrykk for samfunnets holdninger overfor den straffbare handlingens grovhet.²⁰

Andenæs hevder at dommeren har en viss struktur som skal tas i betraktning når en sak skal utredes.²¹ Første punkt er graderingen av ”handlingens objektive grovhet”, altså hvor stor var skaden som forekom og hvor farlig var det straffbare forholdet. Andre punkt er graderingen ”etter gjerningsmannens subjektive skyld”. Her er det snakk om de forutgående omstendigheter som spiller

¹⁸ Se fra s. 125 avsnitt nr.9

¹⁹ Se avsnitt nr 11.1

²⁰ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.2

²¹ Andenæs 1999 Alminnelig strafferett s.415-425

inn, slik som alder, oppvekstforhold, forsett eller uaktsomhet og eventuelt tidligere vandel. Siste punkt er her de ytre omstendighetene, ”straffeutmålingsmomenter utenfor selve handlingen”. Her er det snakk om det moralske aspektet under eller etter, selve handlingen. Eksempelvis at gjerningsmannen har forsøkt å gjøre det godt igjen eller en tilståelse. Dette er momenter som dommeren skal ta i betraktning når han eller hun skal utmåle en straff til vedkomne. Alle disse momentene skal få et viss innpass hvis de er aktuelle.

Andenæs hevder i tillegg til disse momentene at det skal legges vekt på det alminnelige straffeutmålingsnivået. Det er her i sammenheng med førsteinstans også snakk om bruk av rettspraksis slik at straffeutmålingen blir noe lik. Hennem henviser i sin rapport ”Dømmer domstolene likt i alle saker”²² at det er viktig å se på formålet til enhver strafferegel under straffeutmålingen. Hun henviser her videre til Nordisk utredning (NU 1984:2). Ved bruken av straffesystemet vårt har samfunnet tilsiktet å gjøre noen handlinger uønsket, grunnet skadeligheten av ulike handlinger, dette via allmennprevensjon og individualprevensjon. Det som er viktig å få frem her er at samfunnet ikke har til hensikt å fjerne enhver kriminell handling for hvilken som helst pris. Det blir her fremlagt en stor vekt på tanker om humanitære grenser og rettferdige holdninger ved bruk av straff.

Hennem hevder videre at hun antar at det kan virke slik at i tilfelle hvor de individuelle hensyn står sterkt vil det ”føre til en friere straffutmåling enn når staffens allmennpreventive virkning er den sentrale”. Dette virker logisk med tanke på at hvis en straffbar handling er grov nok til at den blir straffet på basis av allmennpreventive hensyn vil det ikke bare være et tilfelle av å straffe den enkelte med å gjøre han eller hun til et avskrekkende eksempel. Det blir videre i rapporten til Hennem fremhevet, at i de tilfelle hvor allmennpreventive hensyn står sterkt vil dette igjen siktes vekk fra gjerningspersonen og heller sirkulere rundt det som er viktig for samfunnet, herved å avskrekke borgerne til å begå en slik handling. Dette understreker min oppfatning om straff ved allmennpreventive hensyn. Vi ser her at utmålingen av straff går ut på en større grad av forutberegnelighet enn hvis forholdet gikk under individuelle hensyn.

Bruken av hensynet til allmennprevensjon blir naturlig nok mer aktuell i saker som er grovere enn andre saker, da bakgrunnen for bruken av hensynet er å forebygge samfunnskadelige handlinger. I saker hvor graden av skyld er høyere vil det også være en stor mulighet for at allmennpreventive hensyn veier tyngre i selve utmålingen av straff.²³

Hennem legger også opp til at i noen dommer benyttes rettspraksis til sammenlikning med andre liknende dommer. Her blir rettspraksis kortfattet fremlagt uten særlig henvisning til den gjeldende sak. Dette skjer i få tilfeller, men dette er allikevel et problem når det kommer til utmålingen av enkelte saker.

Er det alltid like nødvendig å bruke hensynet til allmennprevensjon? Eller er det noen tilfelle hvor det faktisk kan tale i mot tiltaltes rettsikkerhet at det blir benyttet. Finnes det også tilfelle hvor det regelrett er nødvendig og liten tvil om at det skal brukes i mot den tiltalte? Allmennpreventive hensyn er i utgangspunktet hensynet til samfunnet, hva som er best for samfunnet og borgerne som helhet. En nyere undersøkelse har fastslått hvordan straffenivået bør ligge i følge spørreundersøkelser av utvalgte norske borgere. Undersøkelsen er foretatt av førsteamanuensis Leif Petter Olaussen Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Juridisk fakultet, UiO. Rapporten ligger ute på UIOs hjemmesider.²⁴

---

²² Hennem, R. 2004Dømmer domstolene likt i alle saker? s.11

²³ Hennem, R. 2004Dømmer domstolene likt i alle saker? S.12

²⁴ http://www.jus.uio.no/ikrs/forskning/prosjekter/holdningertilstraff/Rapporten_LPO.pdf

Som hovedfokus for rapporten var problemstillingen om det er samsvar mellom det nåværende straffenivå, og det straffenivå folk mener er passende for de ulike tilfelle. I korte trekk viste rapporten at befolkningen ønsket strengere straffer. Allikevel viste undersøkelsen også at allmennheten mente at det var riktig med mindre bruk av fengselstraff. Undersøkelsen viste videre til at befolkningen ikke var klar over den utbredte bruken av fengselstraff som blir brukt i dag. Er allmennpreventive hensyn faktisk er like betydningsfullt som hensynet var ment å mene? Hvis allmennheten ikke er enig i slik rettsutviklingen eller praksisen er i dag, vil ikke det også si at de allmennpreventive hensynene som blir brukt av domstolene i dag kan være noe feilaktige?

Den norske lovgivningen er sterkt preget av allmennpreventive hensyn, i samsvar med proporsjonalitet. Spørsmålet blir om Høyesterett går ut i fra samme prioritering. Det er stor fremgang i Høyesteretts prioritering av individualpreventive hensyn og synet på gjerningsmannens gradering av skyld. I de siste årene ser vi en generell økning i bruken av betinget fengsel på grunnlag av at tiltalte har behov for rehabilitering.²⁵ Dette har forekommet i tilfelle hvor vedkomne også har hatt ulike straffbare forhold som sin kriminelle bakgrunn. Bakgrunnen for denne utviklingen har vært grunnet de mer gunstige framtidsutsikter og domsfelte har kommet i en god utvikling mot å gå bort fra å begå straffbare forhold ved hjelp av rehabilitering. Grunnen til den økte ønsket om prioriteringen av individualpreventive hensyn fra lovgivers side er et ønske om en utvikling av nyere reaksjoner til frihet.

Angående samfunnstjeneste har også rehabiliteringsmomentet spilt en stor rolle. Det er her særlig hvis ubetinget fengsel står for en avbrytelse av rehabiliteringsprosessen til vedkomne at Høyesterett har sett seg villig til å fremme samfunnstjeneste som en riktig straffemåte i stede for fengselstraff. Dette kan ses i sammenheng med allmennpreventive hensyn. Dette på bakgrunn av at allmennpreventive hensyn tilsier hvordan samfunnet ønsker å straffe den enkelte, hva samfunnet mener er viktig å straffe mot, og når samfunnet mener rehabilitering står som en viktigere faktor enn fengselstraff. Siden en straff kan gå utover den straffedømtes rehabiliteringsmuligheter er dette en utvikling som ikke er til gagn for samfunnet strafferettslig. Det er vesentlig viktig å få samfunnets borgere ”på bena” igjen hvis de har kommet skjevt ut. Det vil her være i tilfelle som misbruk og avhengighet av narkotika eller andre rusmidler. Dermed ses utviklingen av bruken av samfunnstjeneste i samband med allmennpreventive hensyn som en god utvikling på samfunnsmessig basis.

Strandbakken og Matningsdal hevder at i tilfelle hvor rehabilitering av individualpreventive grunner har gjort seg gjeldene, og hvor det har blitt idømt samfunnstjeneste eller betinget fengsel, er det allmennpreventive hensyn som har gjort seg gjeldene.²⁶ Dette er på bakgrunn av at hensynet til proporsjonalitet mellom straffbarhandling og straff har vært ”overordnet”. De sakene det her blir henvist til er saker hvor det har vært spørsmål om straffenivået har vært tilpasset korrekt i den enkelte sak. Det blir fremhevet at allmennpreventive hensyn kommer klarere frem under spørsmål angående justeringen av straffenivået og også når det forekommer sammenliknbar praksis. Vi ser her at allmennpreventive hensyn er med på å justere de ulike strafferammer for hver enkelt sak.

Det er i gangsett en utarbeidelse av en ny straffelov i Norge. Formålet med dette er å få en mer proporsjonert straffelov. Dette med hensyn til en mer tilpasset straffelov til dagens kriminalbilde. NOU 2004:4 henviser til denne tankegangen. Det blir også henvist til den skjeve balansen mellom straffeutmålingen for noen straffebud i forhold til andre, som her overfor er nevnt. Det blir også

---

²⁵ Bratholm, Strafferett og samfunn, 1980 s.438

²⁶ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.11

henvist til skjevheten i strafferammene som blir oppmålt mot rettspraksis. Vi ser her en god utvikling i rettferdigheten av straffeutmålingen ved dannelsen av ny straffelov.

Justeringen av strafferammen på grunnlag av allmennpreventive hensyn.

Departementet har i flere år fått utallige veldokumenterte bekreftelser på de skadevirkninger seksuelle overgrep mot barn gir. Departementet hevder i tillegg at det er viktig grunnet allmennpreventive hensyn, at det reageres kraftig mot den slags straffbare handlinger.²⁷ Det er liten tvil om at slike straffbare handlinger er uønsket i vårt samfunn og det faller derfor moralsk naturlig, at det er så uønsket som det fremgår her. Samfunnets interesser og verdier tilsier at slike straffbare handlinger, må slås ned på, grunnet allmennpreventive hensyn. Proporsjonalitet er også et viktig element i denne sammenheng, slik som nevnt ovenfor. Da straffenivået ble søkt hevet for sedelighetsforbrytelser de siste årene, uttalte departementet at det var grunnet den ”kunnskap man har fått om skadevirkningene ved seksuelle overgrep mot barn” som ga grunnlag for at straffeøkningen var ønsket. Det blir videre hevdet at grunnet allmennpreventive hensyn bør seksuelle overgrep mot barn og særlig mot mindre barn, reageres kraftig mot. Departementet hevdet videre, at de preventive hensyn gjør seg gjeldene av en mindre art i slike sedelighetssaker enn i andre alvorlige grove forbrytelser og derfor var ønsket om en økt strafferamme naturlig. Denne endringen har sin rot i allmennpreventive hensyn men er også nært sammenfattet med proporsjonalitet. ”Krenkelse av seksualmoral synes mer enn noe å appellere til samfunnets krav til en streng straffetrussel.”²⁸ Vi ser her et økende ønske om å få en mer proporsjonert straffelov og et rettferdig rettsystem.

Ved ny lov av 11 august 2000 nr.72 ble minstestrafen for sedelighetsforbrytelser økt, men departementet vedgikk at en eventuell økning av straffenivået måtte foregå via rettspraksis.²⁹ Bakgrunnen for den ønskede økningen av straffenivået angående sedelighetssaker, var også fordi andre straffbare forhold som eksempelvis økonomisk kriminalitet har høy strafferamme i forhold til sedelighetssaker. Denne strafferammen kan belyse at straffen for økonomisk kriminalitet kan gi borgerne det inntrykket, at økonomisk kriminalitet ses på som mer kritikkverdig enn overgrep mot personer direkte (sedelighetssaker). Komiteen kom videre frem til, at siden det er dokumentert at seksuelle overgrep mot barn kan gi grove skader på langsiktig basis, burde strafferammen økes på grunnlag av proporsjonalitet, skade versus straff. Det kommer her også frem at dette straffenivået er relativt lavt til sammenlikning med ovenfor nevnte økonomisk kriminalitet, og dette samsvarer ikke samsvarer med den alminnelige rettsoppfatning. Komiteen mente at det grunnet denne skjevheten var viktig å øke straffenivået slik at det ble samsvar med den straffbare handlingens grovhet, og dens straff. Komiteen hevdet videre at det er viktig at slike typer saker, med hensyn til straffeutmålingen ikke kommer i strid med den allmenne rettsoppfatning, og dermed også rettferdiggjør et standpunkt og ønske om straffeøkning.

I utredningen til den nye straffeloven er ønsket om en mer proporsjonell straffelov sentralt.³⁰ Det vektlegges rundt viktigheten av at straffen skal føles rettferdig på bakgrunn av at man ikke ønsker bruk av selvtekt, hevsn eller uro i samfunnet. Lovens straffetrussel er til for at borgerne skal kunne føle seg trygge og uten fare for trussel av sin egen rettsikkerhet. For at dette skal fungere må straffene samsvare med befolkningens moralske oppfatning. Virkningen av straffen er til for å innfri allmennhetens krav om rettferdighet.³¹ Denne teorien bør ikke tillegges alt for stor vekt da ulike

²⁷ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.8

²⁸ NOU 2004:4 s.148

²⁹ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.8

³⁰ NOU 2004:4 s.140

³¹ NOU 2004:4 s 151

personer har ulike meninger om forskjellige emner og det vil herved også være vanskelig å foreta en undersøkelse da meningene er mange og ulike.

Høyesteretts praksis og justering av strafferammen på grunnlag av allmennpreventive hensyn.

Andenæs hevder at allmennpreventive hensyn spiller en stor rolle under domstolenes behandling av ulike saker.³² Andenæs skriver at de allmennpreventive hensyn kommer frem på en dramatisk måte, men han legger også frem noen veldige eksempler i sin utredning. Det er ikke alltid allmennpreventive hensyn har så dramatisk effekt som i de eksemplene Andenæs fremviser. Andenæs eksempler utspiller seg i saken om Quisling som ble satt som et landomfattende eksempel på en landsviker dømt til døden i 1945. Et annet dramatisk eksempel er fra England er hvor en gjeng med unge gutter fikk 4 års fengsel for å ha deltatt i opptøyer med vold mot fargede i Notting Hill i 1958. Både landsforræder saken og Notting Hill saken fikk stor omtale i media og gav et kraftig budskap til befolkningen via reportasjer, av hvor uønsket slik fremturen var og er.

Andenæs presenterer til sist at det i normale sammenhenger og mer vanlige saker holder domstolene seg mer til de strafferammer som er satt ved utmålingstradisjon. Andenæs påpeker også at det ikke er tvil om at hensynet til allmennpreventive hensyn spiller en stor rolle i dannelsen av rettspraksis. Andenæs legger frem at allmennpreventive hensyn stadig er henvist til i Høyesterettsdommer under straffeutmålingen.

I Rt.1994 s.1552 la førstvoterende frem at straffen for voldtekt burde bli forhøyet. I denne saken ble straffen øket med ett år i forhold til det som var vanlig rettspraksis ved en slik sak. Førstvoterende la frem at en alvorlig krenkelse som voldtekt "kan ha store og langvarige psykiske skadevirkninger" på offeret. Førstvoterende fremhever også den stadige frykten som offeret her lever med etter et slikt fryktelig overgrep "bør ha et sterkt vern i vår straffelovgivning". Dette samsvarer godt med tanke på det allmennpreventive hensynet og forholdsmessighet mellom straff og ulike samfunnsmessige skadevirkninger. Førstvoterende hevder til sist at det virker fornuftig å høyne straffenivået for noen typer av voldtektssaker, men han presiserer også at voldtektssaker er forskjellige som alle andre saker har de ulike faktorer og grader av grovhet som må legges til rette ved en eventuell straffeutmåling. Derfor hevder førstvoterende at alle saker må vurderes hver for seg. Høyesterett tok her til rette selve standpunktet, om hvor uønsket slike kriminelle handlinger er i samfunnet og ønsket om å fjerne disse ved en forhøyelse av rettspraksis strafferamme på området. Dette er i tråd med NOU 1983:57, "hensynet til rettferd skal stå sentralt". "Strafferammen i et straffebud bør stå i forhold til hvor straffeverdige handlingen er" Sedelighetssaker er på basis av sunn fornuft og forskning tilpasset å være av høy straffeverdige art.

I Rt.1999 s.363 ble det åpning for ytterligere økning av straff for voldtekt. Strafferammen ble økt fra 2 år til 2 år og 6 måneder. Aktor prosederte med at bakgrunnen for ønsket økning, var på bakgrunn av at saker om økonomisk kriminalitet var strafferammen strengere enn i saker angående voldtekt. Med hensyn til proporsjonalitet var ønsket dermed å øke strafferammen i saker om voldtekt deretter. Førstvoterende fremlegger at selv om forsvareren hevdet, at en straffeøkning ikke ville ha noen preventiv effekt, mente førstvoterende at ikke bare den preventive virkningen var avgjørende. Førstvoterende mente derimot, at grovhetens art er det som her er avgjørende for straffeutmålingen. Førstvoterende nevner også de store skadevirkningene, et offer for voldtekt gjennomgår også i ettertid. Det henvises til den økte og nye forskningen og dermed også fastsettelsen på forskningsnivå hvor

---

³²Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.48

skadelig en slik handling er for offeret og samfunnet generelt. Førstvoterende slår fast at grunnet de alvorlige og store langvarige skadevirkningene bør dette ”tillegges større betydning for straffenivået enn det har vært gjort hittil.” Vi ser her at Høyesterett har mer og mer lagt vekt på hensynet til proporsjonalitet, ved vurderingen om straffenivået er korrekt. Det er her hevdelig konstatert at Høyesterett ser sammenhengen mellom straffer av voldtektsaker og andre saker for å slå fast at straffen ikke samsvarer med skadevirkningene. Dette er en positiv utvikling med tanke på at hele det strafferettslige bildet skal bli noe likt. Proporsjonalitet mellom skadevirkning og straff, har herved fått større innpass i Høyesteretts utredning av straffenivået.

I saker om vinningsforbrytelser som tidligere nevnt under sammenlikning med voldtektsforbrytelser er det også snakk om en viss sammenheng til allmennpreventive hensyn. I Rt.1997 s.1976 blir det fremhevet at vinningsforbrytelser begås av en snarere liten gruppe mennesker. Førstvoterende i denne saken gjør det klart at det er vesentlig å skjerpe straffene på gjerningspersoner som begår gjentatte lovbrudd i denne sjangeren. Dette på bakgrunn av allmenne forholdsmessighetsbetraktninger. Ønsket om en øket strafferamme for slike lovovertrедelser, er sett som bakgrunn for å verne samfunnet mot ”skadelige utslag av denne gruppens aktiviteter”. Førstvoterende hevder at det på basis av de skadelige virkinger slik gjentatt vinningskriminalitet påfører samfunnet at det er viktig å fremme en skjærpelse av straffenivået på bakgrunn av proporsjonalitet mellom skadevirkning versus straff. Vinningskriminalitet skader alle som er en del av samfunnet. Det er dermed naturlig at en slik forbrytelse skal straffes med hensyn til allmennheten.

Promillekjøring har fått en større plass i det kriminalpolitiske bildet. Det ble her gjort en endring i reglene for å få mer samsvar mellom overtredelse og straff, til å bli bedre proporsjonalitet. Dette ble gjort ved en ny lov 24. juni 1988 nr 66. og endringen gjorde at fengselsstraff reserveres til de groveste at ubetinget fengsel ble reservert til de groveste tilfeller. Bakgrunnen for endringen var å få et mer nyansert forhold mellom handling og straff. Det ble hevdet at de daværende reaksjonene var i strid mot det ”grunnleggende prinsipp om forholdsmessighet mellom lovovertrедelse og straff”.³³ Det blir presisert videre at man var opptatt med å bevare det allmennpreventive hensynets funksjon.

Det er viktig å fremheve at samfunnet er under en stadig utvikling og forandring. Dette ligger nært knyttet til den økte utviklingen av narkotika overtredelser. Misbruk er et økende og svært samfunnskadelig problem. Straffeutmålingen i narkotikaforbrytelser har blitt økt flere ganger. Det er kjent at ønsket med hevingen ikke var begrunnet med en et ønske om strengere straffer men snarere et ønske om å følge de strømninger samfunnet gjennomgår ved utvikling gjennom tid. Det er viktig å påpeke at økningen av disse straffene er grunnet et ønske om å stanse utviklingen av narkotikakriminalitet. Strandbakken og Matningsdal konkluderer her med at ”allmennpreventive hensyn har dominert lovgivningen de senere årene”.³⁴ Det påpekes videre at selve økningen av straffenivået har sin bakgrunn i hensynet til proporsjonalitet. Økningen har vist seg også å være lite gunstig som allmennpreventivt hensyn.³⁵ Det har i utgangspunktet ikke hjulpet den store økningen av narkotikaomfanget som Norge har stått overfor de seneste årene. Det kan kanskje virke som om lovgiver har vært usikker på effekten av det allmenne hensynet og at hensynet til proporsjonalitet har veid tyngre.

---

³³ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.9

³⁴ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.9

³⁵ NOU 2004:4 s. 451

Det blir fremmet at Høyesterett i de siste årene har sett bort fra en høy fengselstraff for de groveste narkotikaforbrytelsene. Årsaken til denne utviklingen ligger i at Høyesterett trolig innser det uproporsjonelle straffenivået i forhold til strafferammen ved andre forbrytelser.³⁶

I Rt.2004 s.1392 hadde en person ved en tilfældighet fått overlevert et parti ecstasytabletter av tredje person. Kvantumet tilsvarte om lag 5000 tabletter. Hvorpå han fysisk medvirket til oppbevaring av stoffet i kjelleren til eieren av tablettene. Domfelte følte seg presset og overasket over å ha bli stilt i en slik situasjon. Det blir her interessant å se på vedkomne A som bar tablettene ned i kjelleren. Resterende domsfelte blir ikke tatt opp her. I denne særegne sak, ble allmennpreventive hensyn brukt flittig. Fra aktors side var det viktig å gi A fengselsraff nettopp av denne grunn. Videre i dommen ble det presisert at det her er snakk om et tilfelle som ligger langt fra kjerneområdet for samfunnstjeneste, det samme ble prosedert i lagmannsretten i samme sak. Høyesterett kom her frem til at det ikke var åpning til en slik straff, selv ikke kombinert med ubetinget fengselstraff da det ble hevdet at dette ikke i tilstrekkelig grad ivaretok allmennpreventive hensyn. Dette ble begrunnet med det store kvantum av narkotika. Høyesterett hevdet videre på bakgrunn av allmennpreventive hensyn at det ikke var forsvarlig med samfunnstjeneste eller betinget fengsel. Dette baserte Høyesterett ut i fra et standpunkt om det kvantum av stoff som var involvert i saken. Det ble relativt kjapt slått fast og konstatert at allmennpreventive hensyn var bakgrunnen for at ubetinget fengsel var nødvendig i denne saken. Videre hevdet retten at ikke bare allmennpreventive hensyn alene var avgjørende for avgjørelsen av straffen i saken. Det ble pekt på det faktum at tiltalte hadde en beskjeden rolle i saken. Han var ufrivillig plassert inn i en virksomhet som han ikke hadde viten om, og som foregikk i hans eget hjem. Det skal her nevnes at A påberopte seg nødrett i denne situasjonen, noe som ikke ble tatt til følge av retten. Nødrettsaspektet gikk hovedsakelig ut på frykten for represalier. Høyesterett legger til grunn at overraskelsesmomentet skulle ha en sentral plass i straffeutmålingen. Den siktedes samarbeidsvilje for å få saken oppklart hadde også en effekt på straffeutmålingen i saken. I Rt.2004 s.1392 var allmennpreventive hensyn det avgjørende moment for straffeutmålingen i første omgang. Allikevel var det andre momenter som også fikk utgjørende effekt ved selve straffeutmålingen.

En annen sak som er relevant å nevne er den nylige frihetsberøvelsessak, Sak nr 10.088650MED-OTIR/ 01 avsagt 07.09.2010, hvor en 33 år gammel mann holdt sin narkomane bror innesperret i kjelleren for å få han rusfri. Broren var avhengig av alkohol og narkotika. Dommen sier ikke noe om hva slags type rusmidler han benyttet seg av. Broren ble ikke låst fast mot sin vilje og er i dag både rusfri og takknemlig for hjelpen han fikk. Han gikk frivillig med på å bli lenket fast, og hadde tilgang til mat, toalett og fjernsyn under oppholdet i brorens kjeller. Det ble fremmet i dommen at etter norsk rett er det som hovedregel ikke adgang til tvangsbehandling av narkomane. Det ble videre fremmet at grunnet allmennpreventive hensyn kan det være nødvendig å reagere mot den selvtekten 33 åringen foretok seg. Retten mente at nødrettsaspektet i dommen var et viktig moment som svekket de allmennpreventive hensyn. Hensynet til nødretten gikk her ut på at hvis ikke broren hadde grepet inn kunne det gått veldig dårlig med den narkomane broren. Straffen ble satt med prøvetid på 2 år for den tiltalte. Her ser vi at i utgangspunktet skulle allmennpreventive hensyn spilt inn. Allmennpreventive hensyn hadde fått tillagt større vekt hvis den avrusningstrengende ikke hadde godtatt innesperringen. Nødrettsaspektet var det som svekket vilkåret for bruken av allmennpreventive hensyn. Likevel var allmennpreventive hensyn bakgrunnen for selve dommen hvor gjerningsmannen fikk en mild men allikevel en straff for sin handling.

Vi ser ved disse eksemplene at allmennpreventive hensyn ikke alltid får det dominerende utslag for straffereaksjonen.

---

³⁶ Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.15

Den moralske problematikken.

Andenæs mener at allmennprevensjonen har spilt en sentral rolle i både domstolenes praksis og selve straffelovgivningen. Han viser her en viss skepsis til at allmennpreventive hensyn ikke blir brukt i kriminologien eller i sosiologien. Siden det som nevnt overfor ikke er mulig å måle effekten av allmennpreventive hensyn er domstolene nødt til å utøve en form for common sense når de skal dømme i henhold til allmennpreventive hensyn. Spørsmålet ligger også til psykologien, om hvilken måte og hvilke ”forutsetninger” det er mulig å ”dirigere borgerens adferd ved trussel om straff”.³⁷

Andenæs har et helt kapittel i sin bok ”straff, almenprevensjon og kriminal politikk, angående den etiske problematikken ved allmennprevensjon. Andenæs henviser til Bittner og Platt som mener at ”straff på grunnlag av avskrekkelse er i seg selv urettferdig. For hvis man bruker en person som eksempel for å påvirke andre til å unngå kriminelle handlinger, da lider han ikke for hva han har gjort, men på grunn av andre folks tendens til å handle på samme måte”.³⁸ Dette synspunktet er veldig lite presisert i det pensum vi får tildelt til å gjennomgå på det juridiske fakultet i Bergen og min oppfatning er at det er et viktig moment å ha i minne når man skal løse en juridisk problemstilling. Som en slags påminner at man her skal dømme rettferdig og ta i betraktning rettsikkerheten for vedkomne.

Andenæs henviser at denne tanken har sine røtter tilbake til Kants filosofi hvorav et ”menneske skal behandles som et mål i seg selv”, ikke som et middel for andre siktemål. Andenæs påpeker at noen forfattere har til og med påberopt seg den europeiske menneskerettighetskonvensjonen ved spørsmål om allmennpreventive hensyn og dets moralske ”verdi”.

Videre presenterer Andenæs en rekke eksempler på hvordan samfunnet behandler borgerne til fordel for samfunnets interesser. Andenæs mener at en deduksjon av Kants prinsipp neppe vil føre til en verdi. Det Andenæs med andre ord sier er at det ikke er en enten eller situasjon. Om allmennpreventive hensyn skal bli tillagt stor vekt eller ikke, må baseres på den problemstillingen man står overfor. Andenæs henviser videre til Feuerbach som igjen konkluderer formålet med straffeloven til å være selve avskrekkelsesmomentet. ”Formålet med anvendelsen av straff er å oppfylle lovens påbud slik at loven ikke kommer i motsetning til seg selv”.³⁹ Feuerbach mente at det ikke er en problematikk med Kants prinsipp siden bruken av straff blir sett på som en ”konsekvens av loven”.

Bratholm har også en innvending mot det moralske spørsmålet angående allmennpreventive hensynet. Bratholm henviser til at bruken av allmennpreventive hensyn har blitt kritisert. Herved ved å straffe en person for å motivere borgerne til å opptre lovlydig og at dette er kritikkverdige.⁴⁰ Bratholm går ikke videre med det moralske spørsmålet til allmennpreventive hensyn, i det han videre hevder at vi bare må innfinne oss i slik systemet er i dag på bakgrunn av den spenningen som står mellom ”samfunnsmessige behov” og ”det rettferdige grunnlag for utvelgelsen av personer for straff”. Bratholm mener at spenningen kan viskes ut ved å fjerne de ”samfunnsforhold som skaper grobunn for kriminalitet”. Det blir videre presisert at det er viktig å velge de straffemetodene som skader minst mulig men som samtidig opprettholder den preventive funksjonen.⁴¹ Jeg er enig i Bratholms tanker om at det virkelig vil være en stor utfordring å endre det straffesystem vi har i dag. Allikevel er jeg kritisk til slik det blir utformet i dag da systemet ikke er optimalt. Er det en måte vi kan samkjøre straffens allmennpreventive virkning uten at det kan gå utover individet som derav blir satt som eksempel?

³⁷ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.48-49

³⁸ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s.92

³⁹ Andenæs, Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk 1990 s. 94

⁴⁰ Bratholm, Strafferett og samfunn, 1980 s.118

⁴¹ Bratholm, Strafferett og samfunn 1980 s.119

Strandbakken og Matningsdal viser til det moralske problemet ved å benytte allmennpreventive hensyn.⁴² Det nevnes her til likhet med Andenæs at det å benytte gjerningspersonen som middel for å oppnå lovlydighet blant resterende borgere fremstilles som en motforestilling mot å benytte allmennpreventive hensyn. Det blir her fremvist at ”gjerningspersonen kan få en strengere straff enn handlingen isolert sett tilsier”. Strandbakken og Matningsdal legger til grunn dette moralske dilemma men hevder også at det etter deres ”skjønn” er fullt forsvarlig å operere med allmennpreventive hensyn. Dette synspunktet blir begrunnet med at gjerningspersonen har begått en straffbar handling og dermed pent må innfinne seg i å bli brukt som avskrekkelseseksempel ved å bryte straffebudet.

Avslutningssynspunkter

Spørsmålet om allmennpreventive hensyn er fortsatt relativt usikkert. Bruken av hensynet forekommer hyppig i vår strafferett, men fortsatt uten en dokumentert sikker effekt. Juridisk litteratur bekrefter usikkerheten rundt virkningen av allmennpreventive hensyn.

Allmennpreventive hensyn har stor betydning for om et forhold skal bli sanksjonert som samfunnstjeneste eller ikke. Det er derfor viktig å påpeke at det her ligger en skillelinje mellom straffer som blir sanksjonert som samfunnstjeneste og de straffer som ikke er aktuelle med slik sanksjon. I tilfeller hvor allmenne hensyn gjør seg gjeldende er det ikke aktuelt med samfunnstjeneste siden samfunnstjeneste ikke er regnet som en streng straffemetode. Straffeutmålingen blir strengere hvis hensynet til allmennprevensjon får stor innflytelse. Dette fordi hensikten med allmenne hensyn er basert på avskrekking og dermed blir det nødvendig med en strengere straffereaksjon.

Sammenhengen mellom allmenne hensyn og proporsjonalitet, og hvordan dette får innvirkning på straffeutmålingen er et viktig moment. I sedelighetssaker hvor strafferammen var relativt lav, ble ønsket om en økt strafferamme fremmet grunnet allmennpreventive hensyn og proporsjonalitet. Sedelighetssaker er sterkt uønsket og skadevirkningene av slike overgrep er påvist som meget negative for offeret, og allmennpreventive hensyn spiller en sentral rolle på grunn av at samfunnet har tilsiktet å gjøre slike straffbare handlinger uønsket. Det er viktig å nevne at strafferammen og straffereaksjonen, gir et uttrykk for hva samfunnet ønsker å verne. Siden straffenivået på sedelighetssaker er lave i forhold til andre straffebud, samsvarer ikke dette med den allmenne rettsoppfatning.

Allmenne hensyn har stor betydning for fastsettelsen av en straffereaksjon hvis det ikke finnes andre hensyn som bør få tillagt større vekt, som eksempelvis nødverge. Allmenne hensyn er sterkt fremtredende i saker om sedelighetsforbrytelser og andre saker av grov art. Ved grove overtredelser får allmennpreventive hensyn stor betydning for fastsettelse av straffereaksjon. Allmennpreventive hensyn tillegges større vekt i saker der den straffbare handlingen er grov. Sanksjoner mot grove straffbare forhold er nødvendige for å opprettholde en balanse i samfunnet og gi borgerne følelsen av rettsikkerhet.

Den moralske problematikken ved bruken av allmennpreventive hensyn, er det fortsatt vanskelig å finne en god løsning på. Det vil virke uforholdsmessig å ikke kunne benytte allmennprevensjon i vårt rettsamfunn, da vårt rettssystem er sterkt basert på hensynet. Min oppfatning av hensynet er at det i stor grad er effektivt som avskrekkingsmiddel i enkelte saker. Allmennpreventive hensyn kan i noen tilfeller gi lovforbryter en strengere straff., og dette er en bivirkning som igjen er tilsiktet å danne en sterk effekt av hensynet. At lovforbryter blir et middel for å avskrekke resten av befolkningen er etter min oppfatning ikke etisk riktig, men i hovedsak nødvendig for at avskrekkelseeffekten blir

---

⁴² Strandbakken, A og Matningsdal, M. 2004 Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett s.15

virkningsfull. Uten allmennpreventive hensyn forsvinner hensikten til straffebudet, men det er også viktig å ivareta rettssikkerheten til den straffede.

Litteratur liste:

Andenæs, J. (1990) Straff, almenprevensjon og kriminalpolitikk. Oslo, Universitetsforlaget.

Andenæs, J. (1999) Almennelig strafferett. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Bratholm, A.(1980) Strafferett og samfunn. Oslo, Universitetsforlaget.

Gulbrandsen, E og Hoffman, J. (1994) Juridisk Leksikon. Oslo, Universitetsforlaget.

Haaheim, S.(2005) STRAFFE! Innføring i strafferettens regler. Kristiansand, IJ-forlaget.

Hennum, R. (2004) Dømmer domstolene likt i alle saker? Tidsskrift for strafferett nr 1 2003 s 7 – (TFST-2003-7). Gyldendal Akademisk.

Olaussen. (2010) Straffenivået og folks holdninger til straff i Norge. UIO: Institutt for kriminologi og retts sosiologi. Lokalisert på World Wide Web:

http://www.jus.uio.no/ikrs/forskning/prosjekter/holdningertilstraff/Rapporten_LPO.pdf

Strandbakken, A og Matningsdal, M. (2004) Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett 2001. Jussens Venner 2004 s 1 – (JV-2004-1). Universitetsforlaget